

**FRE
DAG**

REISE

DOBESØK: Ikke så mye privatliv at det gjør noe på flyplassen i Mineralni Vody i Russland. Artikkelforfatterne fikk nærkontakt med toaletter på de underligste steder rundt Kaspiahavet.

shit happ

Den store toalettreisen rundt Kaspiahavet.

ens

VI ER PÅ VEI RUNDT Kaspishavet - to jenter med relativt ømfintlige mager. Vi er i Iran og skal videre til Aserbajdsjan med fly. Derfra skal vi reise med ferje over Kaspishavet og tog gjennom Kasakhstan til Russland.

Det blir en reise på bakenden rundt Kaspishavet.

PÅ HOTELLROMMET som vi leier i Teheran, med bad og vestlig toalett, er en liten katastrofe i emning. I toalettskålen stiger vannet jevnt og trutt, og da det er på høyde med ringen, er det bare å

TEKST
OG FOTO: **HEIDI HATTESTEIN OG MARIT BENDZ**
STED: **IRAN, ASERBADJAN, KASAKHASTAN OG RUSSLAND**
SAK: **Lei av reisereportasjer fra Berlin og New York? Vørsågod, her er noe helt annet.**

**FRE
DAG**

innse at avløpet er pottetett. På salongbordet står årsaken pent oppstilt: to ruller medbrakt, resirkulerbart dopapir med en gummistrikk rundt. Den ene rullen er en anelse mer slunken enn den andre, selv om vi riktignok rasjonerer på godsakene.

Reisefølget mitt tar på seg all skyld og bretter opp genserarmene. Hun går inn på badet og lukker døren etter seg. Hva hun videre gjør, sier historien ingenting om, men etterpå er i alle fall problemet løst ►

KJØNNSDELING: På bussene i Iran skal mennene sitte foran og kvinnene bak.

BLOCK PARTY: Arkitekturen bærer preg av at Kasakhstan var en del av Sovjetunionen.

FLØRTING: Kjærestepar på vei over de kasakhstanske stepper med jernbanen.

GATELIV: Sigøynere tigger i Aktau i Kasakhstan.

► og vannstanden igjen normal. Jeg skynder meg å forære henne min egen rull.

Når man bare blir vant til det, er det nemlig en fryd å gå på do i Iran. Ved siden av stådoene henger det en dusj, eller i noen tilfeller en liten, fargerik kanne. Denne skyller man seg med, og det er svært oppfriskende og hygienisk. Og miljøvennlig, sett i et iransk perspektiv, ettersom vann stort sett ikke er noen mangelvare.

Det skal bli langt, langt verre før turen er over.

OGSÅ TURISTER MÅ følge de strenge klesreglene i Iran. Vi er oppskriftsmessig iført vide bukser, tunika med lange armer, sokker i sandalene og en tøyfille rundt hodet. Kinnene blir røde i varmen, og vi føler oss rare.

Når det er bryllup og fest, lukker iranske kvinner porten, drar for gardinene, tar av seg skautet og danser disco til amerikanske hits. Smuglerøl og whisky renner like stritt som på norske privatfester. «My home is my disco», heter det på denne kanten av kloden.

Innbyggerne later som om de følger presteskapets strenge regler, men i virkeligheten er de fleste liberale, gjestfrie, fulle av beksvart humor og skrikende paradokser. Slik går det til at vi

blir invitert hjem til et samboerpar – det går nemlig an hvis man har penger nok til å betale seg ut av problemer – og drikker oss fulle på whisky. Etterpå kjører de oss tilbake til hotellet i sin egen bil. Ettersom alkohol offisielt ikke eksisterer, finnes det heller ingen promillekontroller.

VÅRT FØRSTE MØTE med et aserbadsjansk toalett blir en miserabel affære. Her mangler både vann og papir, og toaletteringen brøler brun mot oss. Det er bare å plassere skoene der rompa skulle vært, og prioritere det som ikke kan vente. Heldigvis er det ikke lenge før vi blir hentet av venner som skal huse oss. De har dopapir, selv om det riktignok må brukes med en viss nennsomhet, ettersom det er stivere enn stålull.

Ekteparet Afet og Abas bor i en arbeiderklasseblokk, en slik man har sett på TV-program fra østblokkland. Heisen er trang og lukter piss, og i femte etasje er det bare med nød og neppe den vil gi slipp på byttet sitt.

Abas har hentet oss med taxi inne i byen og vrenger av seg bydressen med det samme vi kommer inn døra. Selv kranbler vi om hvem som skal bruke toalettet først. Tapende part klorer desperat på døra.

På veggen er det montert en vanntank som blir varmet opp med brennende gass – en ikke helt ufarlig innretning, ettersom hele greia kan eksplodere hvis man kommer i skade for å skru av det rennende vannet før man skrur av gassen. Med kyndig hjelp fra Abas unngår vi katastrofen med et nødskrisk, og endelig får vi dusjet og vasket skittentøy. Vannet renner i svarte strimer ned i sluken.

VI STIKKER NED til havna for å kjøpe ferjebilletter til Aktau på kasakhstansk side av Kaspiahavet. Vi forstår det slik at en sovestol koster 44 dollar, mens en lugar koster 60, og at vi for fem dollar i bestikkelse skal få en lugar til prisen for en sovestol. Først etterpå får vi vite at båten ikke går før i morgen. Eller kanskje i overimorgen.

Vår gode hjelper Rasim gnir tommelen mot pekefingeren i det internasjonale tegnet for *money talks*. Han slår opp i engelskordboka si og oversetter: «A very important word in this part of the world.» Han sier noe om at vi kanskje kan bestikke oss inn på en annen båt, men det viser seg at den aktuelle båten skal til Turkmenistan. Vi tar ryggsekkene våre og går.

■ en klunk
vodka på
tom mage
er en god
måte å
starte både
magen og
dagen på ■

Vi finner et forholdsvis billig hotell, noe som i oljebyen Baku vil si at du må punge ut med minst 25 dollar. Til gjengjeld svinger det av frokosten. Det vi tror er eggeglass, er nemlig ment til vodka, og slik oppdager vi trylleformelen mot magesjau: en klunk vodka på tom mage er en god måte å starte både magen og dagen på!

ENDELIG OMBORD i frakteferja «Azerbaijan» får vi vite at vi har misforstått. De fem dollarene vi betalte i bestikkelse, gir oss ikke noe annet enn en overbetalt sovestol. Heldigvis er det ikke grenser for hva fem nye dollar kan utrette, og for enda et par dollar får vi til og med sengetøy.

Vi slår oss ned ute på dekk ved et istykkerrustent jernbord som farger underarmene våre brune. Det er ikke akkurat noe cruiseskip vi er ombord i: det er ingen solsenger og ingen paraplydriker.

Seks kvinner jobber ombord som vaskedamer, Aida fordi hun har en yrkesskadet mann, Val fordi hun har rømt fra en ond stemor. Man må ha en grunn og en lite sensitiv nese for å jobbe som vaskedame ombord på «Azerbaijan». I løpet av overfarten går toalettene tette og sender ekskrementer i retur. Selv tisser vi gjennom de små hullene i sluken på badet vår. Lugaren har likevel in-

gen dusj, og innen andre behov melder seg har vi heldigvis blitt gode venner med vaskedamene som låner oss deres private avlukker.

Kaspihavet vugger oss i søvn, og vi sover kjempegodt i køysengene. Vi våkner av en beskjed over høyttalerne og ser rett opp på ei dame; en tegning med monstruøse pupper og vaginaen utenpå trusa. En sjømanns trøst.

FORDELEN MED Å drikke og spise lite, er at man må tisse og bæsje lite.

Vi er kommet i land i Kasakhstan. Det medbrakte toalett-papiret er brukt opp, og til tross for at det finnes toalett-papirfabrikker også i denne delen av verden, er det svært sjelden vi ser selve produktet. Kanskje ikke så rart. Vistnok er det ikke uvanlig at fabrikkarbeidere låner ti ruller fra jobben når de for eksempel skal oppsøke et kontor for å få den byråkratiske mølla til å kverne. Det er ikke bare penger som snakker i denne delen av verden, også dasspapir har en egen evne til å få folk til å gjøre ting som de i utgangspunktet ikke hadde tenkt å gjøre. Selv begynner vi å stjele store bunker servietter på alle restaurantene vi er innom.

VI ER PÅ VEI TIL vodkaens hjemland, Russland, i buken på et overfylt passasjertog. Vi er svake for landet med de store motsetningene, der det på plus-siden kan nevnes en fantastisk rødbetesuppe (borsj), et trassig livsbegjær og venner som ikke svikter.

Blant passasjerene er en mann med pysjamas under dressen. Så snart toget setter seg i bevegelse, tar han av fin-tøyet og henger det omstendig opp på noen kroker som er ment til det formålet. To skygger sniker rundt og leter etter ledige senger, og til slutt finner de seg et leie oppå baggasjehylla. En kar skyller kruset sitt med mineralvann og kaster restene rett på gulvet. Det skal bli bra klissete før turen er over, rekker vi å tenke, før vi sovner i en rastløs, sittende hvile. En 25 år gammel småbarnsmor har stukket av med sengen vi skulle dele. Det er ikke så farlig; selv beslagla vi en annens seng i flere timer, var det tidligere i ettermiddag? Natt og dag går i surr de to døgnene togturen varer, godt hjulpet av vodkaens bedøvende slør. Vi har kjøpt billetter i de billigste kupeene, og det er et absolutt must. Her eksisterer ikke privatliv, men til gjengjeld vennskap og delte piljemenni (inn-

bakt pasta) svelgd ned med karmelmelk. Det du kan dele med medpassasjerene på et stadig skitnere toalett, er ikke verdt å nevne.

VI ER PÅ VEI TIL Papa Vladimir og Mama Vera, foreldrene til ei russisk jente bosatt i Oslo, som vi kom i kontakt med på internett. Hun hadde aldri møtt oss da hun inviterte oss til å bo hjemme hos foreldrene, men likevel blir vi ønsket hjertelig velkomne.

I samme hus bor barnebarnet Ayana (7). Hun viser oss hvordan vi skal bruke toalettet, som er helt etter europeisk standard. Etterpå viser hun oss hvordan vi skal vaske hendene under kranen, som også er helt etter europeisk standard. Det er det som er så fint med barn: de hopper ikke over detaljene.

Vi avslutter altså slik vi begynte – sittende på en rein plastring.

Reisen på bakenden rundt Kaspihavet kan oppsummeres med 40 ord: Shit happens, men mens vi europeere absolutt skal klisse i vei med toalett-papiret vårt, har iranerne skjont det: de bruker vann. På offentlige toaletter i Russland, Aserbajdsjan og Kasakhstan kan ting tyde på at de ikke bruker noen av delene.